

ХРИСТИЯНСТВО І ПЛАТОНІЗМ: ДИСКУСІЯ ТРИВАЄ

Про книгу І.П. Мозгового «Неоплатонізм і патристика, або Світло в призерках великої цивілізації»

(Мозговий І.П. Неоплатонізм і патристика, або Світло в призерках великої цивілізації: монографія. - Суми : ДВНЗ "УАБС НБУ", 2009. - 471 с., 38 д.а.)

Від самого початку історії християнства античність як тип духовної культури відіграла подвійну роль сусіда, супутника, який буває то одностороннім, то опонентом, «іншим». Багато в чому християнство продовжувало філософську лінію античності, але не менше було й відмінностей. Однаково хибними можна вважати теорії, які вписували християнство в контекст античності, наче воно тим контекстом повністю обумовлене; і ті типізації, що категорично розводили в ідейному та історичному плані античність та християнство як несумісні парадигми. В історії все складніше - не можна ототожнювати близькі за часом і духом феномени, але й не можна не бачити зв'язку навіть між віддаленими подіями чи процесами. Прояснити характер цього очевидного, хоча й проблематичного, складного зв'язку намагались багато філософів і теологів. Саме в цих дискусіях народжується православна неопатристика, розвивається протестантська ліберальна та неоортодоксальна теологія.

Не дивно, що і конфесійні теологи, і академічні релігієзнавці України предметно розглядали означену проблематику, відшукуючи духовні коріння християнської традиції, вирізняючи її серед багатого культурного надбання минувшини.

Книга Івана Мозгового продовжує віковічну дискусію про платонізм в християнстві, про платонічні впливи на віровчення, про християнство до християнства, врешті про взаємини філософії і теології.

Що нового сказав український фахівець, в чому полягає новизна, теоретична та практична користь його багатосторінкового творчого доробку?

Християнська патристика та неоплатонізм розглядаються в книзі як відповіді на духовну ситуацію часу, продиктовані суспільною проблематикою, кризою античної культури, занепадом традиційної духовності. Спільність відшукується не всередині розглянутих світоглядних парадигм, а в оточуючому контексті.

Неоплатонізм і патристика представляються як частини одного світогляду доби пізньої імперії, її занепаду і загибелі. Пізня антична філософія запліднюється християнським духом, захоплюється проблематикою особистісного та космічного спасіння, просякається етичним пафосом, есхатологічними очікуваннями. Антично-

християнський синтез створює духовну культуру на руїнах великої цивілізації; культуру, яка переживе не одну імперію.

Не дивно, що виникають аналогії з сучасністю, приєднаннями Заходу, Просвітництва, модерну-постмодерну, кризою класичної раціональності і традиційної культури. На тлі сучасних алармістських тез про загибель звичного світу та кризу його метанарацій автор пропонує у край актуальну тематизацію давньої дискусії.

Вже в назві книжки можна побачити можливі шляхи виживання духовності та філософського розуму, які проходять через кризу, але на ній не зупиняються; на яких зберігається і примножується духовне багатство християнської цивілізації - шляхи синтезу, діалогу, духовної культури в її різних, але взаємодоповнюючих типах.

Для широкого загалу студентства книга Івана Мозгового надзвичайно корисна багатим енциклопедичним матеріалом, систематизованим і доступно викладеним. Текст має окремі підрозділи, цікаві для вузьких фахівців, але в цілому виконує і просвітницьку, і узагальнюючу роль, збираючи в одному томі факти, концепції, особистості з різних дослідницьких територій, пропонуючи читачеві цілісну картину антично-християнської духовної культури.

Отже, давня дискусія про антично-християнський синтез знаходить продовження на сторінках книг українських дослідників. В широкому історико-культурному контексті, окресленим автором, нові зустрічі християнства та платонізму відбуваються без конфліктів, в режимі плідного та висококультурного діалогу.

Коли дискусія переходить від руйнівної критики та емоційних звинувачень до зацікавлення іншим та заглиблення у його внутрішній світ, народжується діалог як якісно новий, вищий тип спілкування.

Іван Мозговий відтворює детальну картину історії і культури, в якій не має місця спрощенню, схематизму, категоризму, а отже немає місця й конфлікту, відносини двох духовних традицій набувають діалогового і творчого характеру.

М. Черенков,

доктор філософських наук